

Täckdikning 2021

– Investeringstakten behöver öka

- Under 2021 täckdikades minst 4 700 hektar åkermark.
- Det finns ett stort behov av att öka investeringstakten i täckdikning.
- Antalet lantbrukare som väljer att täckdika utan att anlita entreprenör är begränsat men verkar öka.

Författare
Carin Hayer, Jordbruksverket
Lisa Reiter, Jordbruksverket

Omslagsfoto:
Tilla Larsson, Jordbruksverket

Sammanfattning

Det finns behov av ökade investeringar i täckdikning. Nästan hälften av all åkermark är täckdikad idag. En stor del av täckdikena är gamla och behöver förnyas, underhållet har varit eftersatt under lång tid. Samtidigt har vi bristfällig kunskap om hur mycket som täckdikas varje år.

För att få en bättre bild över hur mycket som täckdikas årligen har Jordbruksverket frågat företag som är med i Svenska Dränerares Riksförbund och utför täckdikning hur många hektar de täckdikade 2021 och hur många meter slang de använde. Resultatet visar att minst 4 500 hektar täckdikades av entreprenörer under 2021.

Ett urval lantbrukare som täckdikar i egen regi blev tillfrågade om hur mycket de täckdikade under 2021. De 12 som svarade stod tillsammans för 200 hektar täckdikad mark. Hur många det totalt finns som själva täckdikar sin egen mark är okänt.

Avstämningar med rörförsäljare visar att den totala arealen på cirka 4 700 hektar som undersökningarna samlade in stämmer med den mängd slang som såldes under 2021. Det tyder på att svaren från undersökningarna täcker huvuddelen av den areal som täckdikats under året. En slutsats från resultatet är att takten på investeringar i täckdikning behöver öka.

Utöver frågor om hur mycket de täckdikade under 2021 ställdes det även frågor om hur lantbrukare som täckdikar i egen regi tänker kring täckdikning. En slutsats från de intervjuerna är att det finns stora variationer mellan hur lantbrukare som täckdikar i egen regi tänker och går tillväga.

Innehåll

1	Inledning.....	5
2	Hur mycket täckdikades 2021?	6
2.1	Täckdikning som genomförs av entreprenörer	6
2.2	Täckdikning som genomförs av lantbrukare i egen regi.....	7
2.3	Försäljning av dräneringsslang	7
2.4	Slutsatser om täckdikning 2021	7
2.5	Hur genomfördes undersökningarna?	8
3	Att täckdika i egen regi	8
3.1	Motiv till att täckdika själv.....	9
3.2	Utförande	9
4	Marknaden för försäljning av slang.....	10
5	Kostnadsutvecklingen under 2021	11
6	Stöd till täckdikning	11
7	Vill du veta mer om täckdikning?.....	12

1 Inledning

Att marken är väl-dränerad är en förutsättning för att det ska gå att producera livsmedel på den. För mark som inte är naturligt dränerad behövs täckdikning för att öka produktionen på fältet. Det är även en bra åtgärd för miljön eftersom det leder till friskare grödor och möjliggör att insatsvaror utnyttjas optimalt. Nästan hälften av all åkermark är täckdikad idag. En stor del av täckdikena är gamla och behöver förnyas, något som varit eftersatt under lång tid.

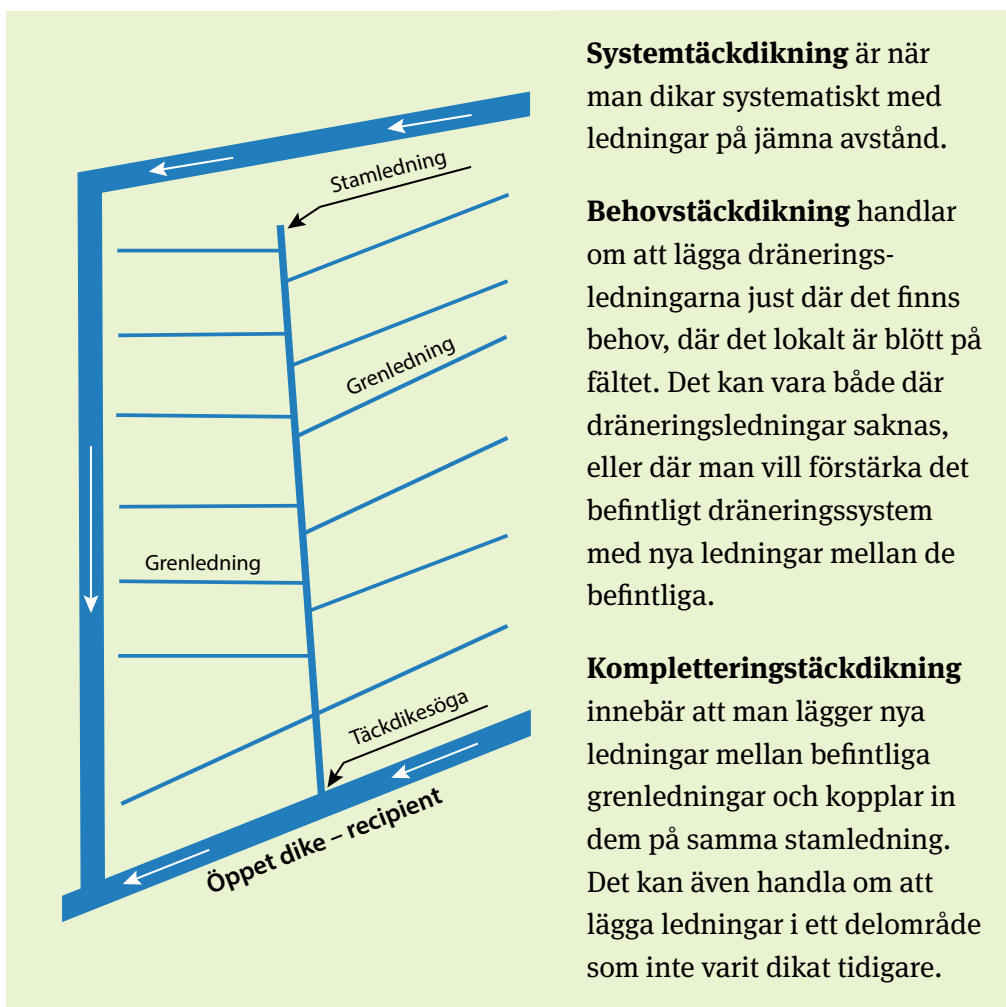
Det finns behov av ökade investeringar i täckdikning. Hur mycket som täckdikas varje år vet vi däremot inte så mycket om. För att ta reda på hur mycket som täckdikas har en undersökning genomförts. I det här infobladet presenteras resultatet från undersökningen tillsammans med aktuella frågor kopplade till täckdikning.

2 Hur mycket täckdikades 2021?

2.1 Täckdikning som genomförs av entreprenörer

För att få en bild över hur mycket som täckdikades under 2021 skickades en enkät till täckdikningsentreprenörer kopplade till Svenska Dränerares Riksförbud (SDR). Resultatet visar hur mycket täckdikning som minst lades under 2021. Det är möjligt att det sker mer täckdikning i verkligheten eftersom vi inte lyckades nå alla entreprenörer på listan. Det kan också finnas entreprenörer som inte är kopplade till SDR och lantbrukare som täckdikar i egen regi.

Enkäten visade att de tillfrågade entreprenörerna täckdikade cirka 4 500 hektar under 2021. Här räknas system-, behovs- och kompletteringstäckdikning in. För det användes cirka 3 500 000 m grenledning och cirka 500 000 m stamledning.

2.2 Täckdikning som genomförs av lantbrukare i egen regi

För att få med de lantbrukare som täckdikar i egen regi genomförde vi, utöver enkätundersökningen, också en rundringning till ett urval inom denna målgrupp. Urvalet bestod av en lista på 20 personer som erhöles från en rörförsäljare, varav 12 personer kunde nås. Sammanlagt hade de tillfrågade täckdikar 200 hektar under 2021.

Hur många det finns som täckdikar i egen regi i Sverige är svårt att uppskatta. Därmed är det också osäkert hur stor andel av den totala arealen täckdikning som utförts i egen regi som undersökningen lyckats samla in. Omfattningen av täckdikning som sker i egen regi är dock liten i jämförelse med den täckdikning som sker via entreprenörer.

2.3 Försäljning av dräneringsslang

Mängden täckdikning som genomförts begränsas av hur många meter dräneringsslang som sålts. Därför har vi stämt av med rörförsäljare hur deras försäljningssiffror såg ut. Den mängd grenledning som har använts för täckdikning under 2021 enligt undersökningen stämmer väl överens med hur mycket slang som sålts under 2021. Eftersom dräneringsslang tar upp en stor volym per viktenhet är den dyr att transportera och det förkommer därför i princip ingen import.

Eftersom mängden slang som såldes under 2021 stämmer väl överens med mängden slang som användes enligt enkäten och rundringning bekräftar det även vår bild om att det är relativt få lantbrukare som täckdikar i egen regi.

2.4 Slutsatser om täckdikning 2021

När vi summerar täckdikningen som utfördes av entreprenörer och lantbrukare i egen regi ser vi att den totala arealen som täckdikades under 2021 var minst 4 700 hektar. Utifrån diskussioner med rörförsäljare och entreprenörer ska mängden täckdikning ha varit relativt oförändrad mellan de senaste åren.

Det saknas data över hur mycket som täckdikats tidigare år. I Jordbruksverkets [rapport från 2018](#) gjordes en bedömning att upp till 10 000 hektar åkermark täckdikas årligen. Enkäten för år 2021 visar att den årliga täckdikningstakten är betydligt mindre än vad Jordbruksverket tidigare trott. Det kan såklart variera hur mycket som täckdikas olika år, men det förklarar troligtvis inte skillnaden mellan bedömningen 2018 och resultatet för 2021. Det är mer troligt att skillnaden beror på att dataunderlaget för hur mycket som täckdikas har

förbättrats. Vi bedömer att den nya uppskattningen ligger närmre verkligheten. Resultatet visar därmed att takten av investeringar i täckdikning behöver öka mer än vad Jordbruksverket tidigare bedömt.

En slutsats från undersökningen för 2021 är att majoriteten av täckdikningen genomförs av entreprenörer som är medlemmar i SDR. Det finns dock en del täckdikning som genomförs av lantbrukare själva och det verkar som att intresset för att själv täckdika sin mark ökar. Det ökade intresset visar sig bland annat genom att hälften av de lantbrukare som täckdikar i egen regi har börjat göra det under de senaste fem åren.

2.5 Hur genomfördes undersökningarna?

Först genomfördes en totalundersökning om täckdikning under januari och februari 2022 genom att skicka frågor på mejl till samtliga företag i landet som är med i Svenska Dränerares Riksförbund och utför täckdikning. Rampopulationen för undersökningen uppgick till 46 företag varav 80,4 % svarade på undersökningen.

Efter det ringde vi runt till lantbrukare som täckdikar i egen regi, som inte är medlemmar i Svenska Dränerares Riksförbund, och ställde samma frågor som enkäten innehöll. Vi ställde även mer kvalitativa frågor om planering, utförande och dokumentation. Från en rörförsäljare fick vi kontaktuppgifter till 20 personer som täckdikade i egen regi, av dem lyckades vi nå 12 personer. Dessa intervjuer ligger till grund för kapitlet *Att täckdika i egen regi*.

Avslutningsvis pratade vi med rörförsäljare för att kontrollera resultaten från enkäten gentemot mängden sålda rör samt bättre förstå hur försäljningen går till.

3 Att täckdika i egen regi

I detta kapitel presenteras en sammanställning av svaren på de kvalitativa frågor om planering, utförande och dokumentation som ställdes till ett urval lantbrukare som själva täckdikar sin mark. Anledningen till att extra information om lantbrukare som täckdikar i egen regi presenteras är att det hittills saknats kunskap hur vanligt förekommande det är och att det är svårt att få en bild av hur genomförandet ser ut då dessa i mindre omfattning är medlemmar i SDR. Många av de svar som presenteras i kapitlet gäller frågor som är viktiga oberoende om täckdikningen genomförs av lantbrukaren själv eller om de anlitar en entreprenör, men fokus är i det här fallet på lantbrukare som täckdikar i egen regi.

3.1 Motiv till att täckdika själv

Det finns flera anledningar för lantbrukare att själva täckdika sin mark. I rundringningen till personer som täckdikar i egen regi lyftes följande anledningar:

- Det ger en tidsflexibilitet för när man kan genomföra täckdikning.
- Företaget har ändå tillgänglig personal.
- Det anses för dyrt att ta in en entreprenör.
- Det finns inga entreprenörer tillgängliga i närområdet.
- Intresse för växtodling och markvårdsfrågor.
- Man ser det som en investering i sitt företag.
- Man har en tradition av att täckdika själv, och har därför fortsatt med det.

Tid är en viktig aspekt både för lantbrukare som täckdikar i egen regi och för täckdikningsfrågan i stort. För de lantbrukare som anlitar en entreprenör behöver man ha framförhållning när man beställer jobbet och man vet inte hur fältförhållandena kommer vara när entreprenören kommer. Den faktorn slipper man om man som lantbrukare täckdikar själv. Samtidigt lyfts det som en risk att man helt enkelt inte lyckas hitta tiden att täckdika själv när man samtidigt ska hinna med resten av driften av gården.

Hur stor areal som de tillfrågade lantbrukarna täckdikar i egen regi under 2021 varierade från 0 hektar upp till 50 hektar. Anledningen till att några inte täckdikar något alls under året var just på grund av tidsbrist då annat prioriterats i verksamheten det året alternativt att man nyligen skaffat utrustningen och inte hunnit komma igång med täckdikningen än.

Lantbrukarna som täckdikar i egen regi blev tillfrågade om vilka utmaningar de ser inför framtiden. Många svarade just att hinna med att täckdika själva, andra lyfte lönsamheten som en nyckelfaktor för att det ska bli av.

3.2 Utförande

Hur lantbrukarna förbereder sig inför arbetet varierar. Många av de tillfrågade mäter in höjddata innan de börjar täckdika, med hjälp av antingen laser eller GPS. Några förlitar sig på sin kunskap om marken. Det finns de som gör en täckdikningsplan själva, de som inte gör någon täckdikningsplan alls och de som köper in planer. I samtalen var det bara en av de tolv svarande som tog upp att man även tittar på omkringliggande mark för att ta hänsyn till tillrinningen och en annan som tar upp att man tog hänsyn till ledningar. Vi ställde ingen specifik fråga om hänsyn till klimatförändringar och ingen tog heller självmant upp det. Det kan tyda på att lantbrukare inte väger in denna faktor särskilt mycket. Det kan också vara så att det är en integrerad del i allt de gör och därför inget som lyfts fram på ett särskilt sätt.

Lite mer än hälften av de tillfrågade använder sig av en maskin som man kopplar på en traktor, övriga har en separat täckdikningsmaskin. Vanligast är att använda sig av plog men även kedjegravare förekommer.

Läggingsavståndet som används varierar mellan 7 till 20 m. I princip alla tillfrågade uppgav att de anpassar läggingsavståndet utifrån jordart. Andra hänsyn som lyftes var vilken gröda man ska odla där samt kostnadsavvägningen mellan markpris och kostnaden att täckdika.

De flesta vi pratade med använder något slags filtermaterial. Det vanligaste filtermaterialet som används är bergskross följt av naturgrus. Många har även ett par olika alternativ på filtermaterial som de kunde växla mellan beroende på vad som går att få tag på och hur området som ska täckdikas ser ut. Ett exempel på det är att man använder slang med filter runt om på de ställen där grusvagnen inte kommer åt. Enstaka tillfrågade använder sig av flis eller dikar utan filter och kompenserar med ett tätare dikesavstånd istället.

Flera av de tillfrågade saknar någon utanför gården att diskutera täckdikningsproblem och bolla lösningsförslag med. De som har någon att diskutera med har personliga kontakter inom branschen, en kollega på gården eller en granne att bolla med.

Om trenden att lantbrukare täckdikar i egen regi fortsätter och om lantbrukare utan tidigare erfarenhet börjar täckdika kan behovet av stöd och råd från personer med kunskap inom ämnet samt tillgång till kunskapsunderlag bli större.

En slutsats som kan dras från intervjuerna är att det finns stora variationer mellan hur lantbrukare som täckdikar i egen regi går tillväga.

4 Marknaden för försäljning av slang

Försäljningen av slang till jordbruksdränering är en liten bransch med endast några få leverantörer. Den största delen av rörförsäljningen sker direkt till täckdikningsentreprenörer och i viss utsträckning även till lantbrukare som täckdikar i egen regi. Endast en liten del av rörförsäljningen går via grossister.

Generellt har täckdikningsentreprenörerna ingen betydande lagring av slang, utan införskaffar det i anslutning till täckdikningsprojekten. Leveranstiderna för köparen att få slang är bara några dagar. Tillgången till slang för täckdikning ses inte vara en begränsande faktor för hur mycket som kan täckdikas enligt rörförsäljarna. Istället lyfter de att det inte finns tillräckligt med entreprenörer som kan utföra täckdikning för att möta efterfrågan.

5 Kostnadsutvecklingen under 2021

Både täckdikningsentreprenörer, rörförsäljare och lantbrukare som täckdikar i egen regi vittnar om att kostnaden för täckdikning har ökat. Dels har kostnaden för slangen ökat till följd av ökade priser på råmaterial, energi och bränsle. Dels gör den ökade bränslekostnaden att det blir dyrare att lägga slangen.

Jordbruksverket har tidigare lyft lantbrukets lönsamhet som en viktig faktor för att lantbrukare ska ha möjlighet att investera i långsiktiga åtgärder som täckdikning¹. När kostnader för insatsvaror och energi ökar för lantbruket kan en följd effekt bli att investeringar i täckdikning får vänta. Hur prisökningarna faktiskt påverkat täckdikningstakten under 2021 är svårt att säga eftersom det inte finns tidigare undersökningar av hur mycket som täckdikats årligen. Beroende på hur prisutvecklingen för både material och bränsle ser ut framöver finns det en risk att kommande investeringar i täckdikning hämmas.

6 Stöd till täckdikning

Inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik finns det investeringsstöd som syftar till att förbättra konkurrenskraften för jordbruks-, trädgårds- och rennäringsföretag. Investeringsstödet ska bidra till att uppfylla livsmedelsstrategins mål och prioriteringar, och till en produktion som är långsiktigt hållbar.

I nuvarande landsbygdsprogram, som började 2014, har stöd till täckdikning endast varit prioriterat i ett fåtal län. 2021 sköt regeringen till ytterligare 120 miljoner kronor för en satsning på stöd till investeringar i täckdikning. Samtidigt ändrades stödnivån från 40 % till 30 % av stödberättigande utgifter. Anledningen till att den nya stödnivån är lägre beror på att man vill ge extra incitament för att täckdika utan att skapa störningar i marknaden.

Regeringen har lämnat ett förslag om hur täckdikningsstödet som ska gälla från 2023 till 2027 ska se ut. Om man inte räknar in den extra satsning som gjordes 2021 så innebär förslaget en cirka 80 % ökning av det årliga stödet för att främja ökad konkurrenskraft. Det möjliggör en fortsatt satsning på stöd till täckdikning med samma omfattning som under 2022. Förslaget innebär att stödnivån fortsatt kommer ligga på 30 % av stödberättigande utgifter. När den här rapporten skrivs har förslaget ännu inte godkänts på EU-nivå.

¹ Bland annat i Jordbruksverkets rapport [Avvattning av jordbruksmark i ett förändrat klimat](#) (2018:19)

7 Vill du veta mer om täckdikning?

Jordbruksverket har tidigare gett ut flera rapporter om täckdikning.

Läs [Ökad kunskap och ökad takt i täckdikningen – hur når vi dit?](#) (2020) om du vill få en bild av täckdikningsbranschen, hur takten i täckdikningen kan öka samt hur systemet kan anpassas för framtiden.

Läs [Täckdikning – för bättre skörd och miljö](#) (2018) om du är intresserad av information om de praktiska aspekterna vid täckdikning.

Läs [Avvattning av jordbruksmark i ett förändrat klimat](#) (2018) om du vill läsa mer om vad som behövs för att klara avvattningen av jordbruksmark i ett förändrat klimat.

Läs [Dränering av jordbruksmark 2016](#) (2016) om du är nyfiken på statistik kring dränering av jordbruksmark.

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se